

Correctievoorschrift VWO
Aruba, Bonaire, Curaçao en Sint Maarten
2021

tijdvak 1
donderdag 27 mei
7:30 - 10:30 uur

aardrijkskunde

Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten in het bijgeleverde programma Wolf.
Zend de gegevens uiterlijk woensdag 2 juni 2021 elektronisch naar het ETE.

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 30, 31 en 32 van het Landsbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-v.s.b.o. d.d. 23-06-2008 (PB. 2008, no. 54).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van bovenvermelde artikelen van het Landsbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het ETE (Examenbureau).
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het ETE (Examenbureau).
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.

- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te halen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts een voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan een voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd worden, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
 - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, hoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan een antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.

- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar een keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Eenzelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij dient de fout of onvolkomenheid wel mede te delen aan het ETE. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen door het ETE rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.

Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast.

Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.

De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer. Dit cijfer kan afgelezen worden uit omzettingstabellen die beschikbaar worden gesteld door het ETE na de bepaling van de definitieve cesuur.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

Voor dit examen Aardrijkskunde HAVO 2021 eerste tijdvak kunnen maximaal 64 scorepunten worden behaald. Het examen bestaat uit 32 vragen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Wereld

Opgave 1 – Ontwikkelingen in de wereldhandel

1 maximumscore 2

Juiste ontwikkelingen zijn:

- Steeds meer landen (verspreid over de wereld) raken betrokken bij de wereldhandel / Economische groei in opkomende landen 1
- Stagnatie van de economische groei in de traditionele centrumlanden 1

2 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat in Europa driekwart / het grootste deel van de handel binnen de regio plaatsvindt 1

3 maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat de handel tussen perifere regio's / Afrika en Latijns-Amerika relatief klein is 1
- Uit het antwoord moet blijken dat de Verenigde Staten en Canada voor meer waarde importeren dan ze exporteren (en dus een negatieve handelsbalans hebben) 1

4 maximumscore 3

Rusland	grondstoffen
Japan	eindproducten
Zuid-Korea	eindproducten
Australië	grondstoffen
Verenigde Staten	eindproducten

indien vijf antwoorden juist	3
indien vier antwoorden juist	2
indien drie antwoorden juist	1
indien minder dan drie antwoorden juist	0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 2 – East Harlem

5 maximumscore 2

- Washington D.C.: Afro-Amerikanen / de zwarte bevolking. Washington D.C. ligt (in tegenstelling tot New York) in een van de staten met slavernij in 1860. / De migratie van Afro-Amerikanen naar Washington D.C. werd in het verleden gestimuleerd 1
- Los Angeles: Hispanics / Aziaten. Los Angeles ligt dicht bij het herkomstgebied van de Hispanics / Aziaten 1

Opmerking

Als bij beide steden alleen de etnische groep juist is, 1 scorepunt toekennen.

6 maximumscore 2

Uit de redenering moet blijken dat:

- (aan het einde van de negentiende en) in het begin van de twintigste eeuw veel migranten uit Europa (onder andere uit Italië) naar New York trokken 1
- in de tweede helft van de twintigste eeuw een instroom plaatsvond van Spaanstalige migranten uit Latijns-Amerika 1

7 maximumscore 2

Uit de redenering moet blijken dat:

- vanaf de tweede helft van de twintigste eeuw (vooral) rijke bewoners vanuit de wijken rondom het stadscentrum wegtrokken naar de buitenwijken / suburbs 1
- zodat de hogere inkomensgroepen ruimtelijk gescheiden werden van de lagere inkomensgroepen 1

8 maximumscore 2

- Juiste verandering is: 1
 - Er komen meer luxe voorzieningen.
 - Veel woningen worden opgeknapt / opgekocht door projectontwikkelaars.
 - De huren stijgen.
- East Harlem ligt op Manhattan / dicht bij het centrum van New York 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aarde

Opgave 3 – De Afar-driehoek

- 9 **maximumscore 2**
- doorsnede 1 1
 - doorsnede b 1
- 10 **maximumscore 1**
basalt
- 11 **maximumscore 2**
Een juiste uitleg is:
- Het magma dat in de Afar-driehoek naar de oppervlakte stroomt, is dun vloeibaar / heeft een lage viscositeit (oorzaak) 1
 - waardoor het ver over de vulkaanhellingen wegvloeit (en brede en vlakke vulkanen ontstaan) (gevolg) 1
- 12 **maximumscore 2**
Uit de beschrijving moet blijken dat:
- het water dat door de rivier wordt aangevoerd een kleine hoeveelheid zout bevat (en dat het meer geen uitstroom heeft) 1
 - en dat door verdamping in het meer het zoutgehalte toeneemt 1

Opgave 4 – De rivier de Niger

- 13 **maximumscore 3**
Juiste kenmerken zijn:
- Dit deel van Afrika ligt dicht bij de evenaar (waardoor het een deel van het jaar onder invloed staat van de ITCZ / de zuidwestmoesson) / Dit deel van Afrika ligt dicht bij de evenaar / **het equatoriaal minimum** (waardoor het een deel van het jaar onder invloed staat van de ITCZ / de zuidwestmoesson) 1
 - Er liggen in deel van Afrika bergen / gebergten (waardoor stuwingsregens ontstaan) 1
 - Dit deel van Afrika staat (voor een groot deel van het jaar) onder invloed van winden die vanaf de (warme) oceaan waaien 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

14 maximumscore 3

- Uit het antwoord moet blijken dat het debiet van de Niger van de bron tot de monding (in tegenstelling tot dat van veel andere rivieren) niet (geleidelijk) toeneemt 1
- Juiste oorzaken zijn: 2
 - De Niger stroomt zo'n 800 kilometer na de bron een droger gebied / een woestijn in.
 - De Niger stroomt de laatste 500 kilometer (weer) een gebied in met veel neerslag.
 - Door het uitwaaien van de rivier (zo'n 800 kilometer na de bron) neemt de verdamping toe.
 - Er wordt in het stroomgebied van de Niger veel water gebruikt voor irrigatie.

Opmerking

Voor elke juiste oorzaak 1 scorepunt toekennen.

15 maximumscore 2

- A-klimaten (tropische regenklimaten) en B-klimaten (droge/aride klimaten) 1
- Mali en Niger 1

16 maximumscore 1

Uit de beschrijving moet blijken dat in het mondingsgebied van de Niger de aanvoer van sediment door de rivier groter is dan de eroderende werking van de zee (waardoor een delta ontstaat).

Zuid-Amerika

Opgave 5 – Fysische geografie van Zuid-Amerika

17 maximumscore 2

Uitspraak 1 juist

Uitspraak 2 onjuist

Uitspraak 3 juist

indien drie antwoorden juist 2

indien twee antwoorden juist 1

indien minder dan twee antwoorden juist 0

Vraag	Antwoord	Scores
18 maximumscore 2	Uit de beschrijving moet blijken dat	
	• in de berggebieden erosie en/of verwerking plaatsvindt / gesteenten worden afgebroken	1
	• en dat het hierbij afgebroken materiaal (uiteindelijk) sedimenteert / wordt afgezet in de laaglanden	1
19 maximumscore 2	Juiste oorzaken zijn:	
	• het stroomgebied van de Amazone is veel groter dan dat van de Orinoco en de Paraná (waardoor de aanvoer van water regelmatig is)	1
	• het stroomgebied van de Amazone ligt (in tegenstelling tot de stroomgebieden van de Orinoco en de Paraná) rond de evenaar / staat het hele jaar door onder invloed van de ITZC (waardoor de neerslag door het jaar heen regelmatig is) / het stroomgebied van de Amazone ligt (in tegenstelling tot de stroomgebieden van de Orinoco en de Paraná) rond de evenaar / staat het hele jaar door onder invloed van de ITCZ / heeft een Af klimaat (waardoor de neerslag door het jaar heen regelmatig is)	1
20 maximumscore 2	• in het oosten van Zuid-Amerika bepaalt (door het ontbreken van hoge gebergten) breedteligging de ligging van isothermen	1
	• in het westen van Zuid-Amerika bepaalt een langgerekt / hoog gebergte / de ligging van het Andesgebergte de ligging van isothermen	1

Opgave 6 – Sociale geografie van Zuid-Amerika

21 maximumscore 3		
	• (Spaanse) kolonisten	1
	• In de (koelere) bergen zijn de landbouwomstandigheden gunstig voor het verbouwen van voedselgewassen (zoals graan / tarwe)	1
	• In de (warmere) kustgebieden zijn de landbouwomstandigheden gunstig voor het verbouwen van (tropische) landbouwgewassen / exportgewassen (zoals koffiebonen / cacao bonen / suikerriet)	1
22 maximumscore 3	Een juiste beschrijving is:	
	• in veel Zuid-Amerikaanse landen is het economisch belang van landbouw / mijnbouw groot (economische dimensie)	1
	• maar dat het cultiveren van gebieden ten behoeve van de landbouw / mijnbouw zowel ten koste gaat van het milieu / de biodiversiteit / natuurgebieden (dimensie natuur)	1
	• als van leefgebieden van de inheemse bevolking (sociaal-culturele dimensie)	1

Vraag	Antwoord	Scores
23 maximumscore 2	Uit het antwoord moet blijken dat:	
	dat de geboorte- / vruchtbaarheidscijfers de laatste decennia sterk gedaald zijn (zodat de bevolkingsdruk op nationale schaal niet verder toeneemt)	1
	maar dat door urbanisatie de bevolkingsdruk in de steden nog wel toeneemt	1
24 maximumscore 1	Een juist antwoord is: bij cliëntelisme kunnen mensen (financiële) hulp / bescherming krijgen in ruil voor politieke steun (en dat kan tot belangenverstrengeling leiden).	

Caribisch gebied

Opgave 7 – Endogene krachten in Caribisch Nederland

- 25 maximumscore 2**
- Uit de beschrijving moet blijken dat:
- de Noord-Amerikaanse plaat onder de Caribische plaat duikt / voor de noord- of oostkant van de eilanden subductie plaatsvindt 1
 - waarbij de (onderduikende) plaat smelt en omhooggerichte magmastromen ontstaan (en vulkanische eilanden ontstaan zijn) 1
- 26 maximumscore 2**
- Juiste oorzaken zijn:
- het ophopen van sediment bij de subductiezone (door het afschrappen van korst / zeebodem)
 - opheffing van de zeebodem / plooingseffecten (door endogene krachten bij een subductiezone)
 - organische sedimentatie / ontstaan van kalksteen (door koraalgroei)
- per juiste oorzaak 1
- 27 maximumscore 2**
- Uit de uitleg moet blijken dat
- de Noord-Amerikaanse plaat schuin / onder een hoek wegduikt onder de Caribische plaat (oorzaak) 1
 - waardoor de hypocentra van de aardbevingen onder het (verder van de subductiezone gelegen) vulkanisch deel dieper liggen dan die van de aardbevingen onder het deel dat uit sediment bestaat (gevolg) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

28 maximumscore 2

- De BES-eilanden / Bonaire, Sint Eustatius en Saba 1
- De seismische / vulkanische activiteit op Saba kan gevolgen hebben voor alle eilanden in het Caribisch gebied (zoals tsunami's / vulkanisch as) 1

Opgave 8 – Politieke en economische relaties van het Caribisch gebied

29 maximumscore 2

Uit de redenering moet blijken dat:

- de Verenigde Staten veel (politieke en / of economische) invloed hebben in het Caribisch gebied 1
- zodat voor Raúl Castro en zijn familie de meeste landen niet toegankelijk zijn (door het risico aangehouden te worden / uitgeleverd te worden). 1

30 maximumscore 1

- A. bruto binnenlandse product per hoofd
- B. scholing
- C. levensverwachting

Opmerking

1 punt voor het koppelen aan de juiste categorie.

31 maximumscore 2

Juiste redenen zijn:

- De Human Development Index is een gemiddelde norm voor welzijn (en houdt dus geen rekening met regionale / sociale verschillen).
- In Cuba is (sterke) invloed van het (politieke) systeem / beperking van vrijheid / beperkte media / censuur (zodat niet alle informatie gedeeld wordt).

per juiste reden 1

32 maximumscore 2

Een juiste redenering is:

- De Verenigde Staten hebben het (zeecruise)toerisme naar Cuba geboycot / gestopt / verboden 1
- zodat het toerisme (met aanvankelijk bestemming Cuba) zich kan verplaatsen naar vergelijkbare bestemmingen / omringende landen 1

6 Bronvermeldingen

- bron 1 Grote Bosatlas 55e editie
- bron 2 vrij naar: www.unodc.org
- bron 3 vrij naar: U.S. Census data
- bron 4 bron: Future of World trade, PWC
- bron 5 Grote Bosatlas 55e editie
- bron 6 vrij naar: www.see.leeds.ac.uk/afar
- bron 7 Cito
- bron 8 Cito
- bron 9 vrij naar: www.fao.org
- bron 10 Grote Bosatlas 55e editie
- bron 11 Grote Bosatlas 55e editie
- bron 12 Grote Bosatlas 55e editie
- bron 13 Grote Bosatlas 55e editie
- bron 14 Grote Bosatlas 55e editie
- bron 15 Grote Bosatlas 55e editie
- bron 16 Cito
- bron 17 vrij naar: <https://www.knmi.nl/research/seismology-acoustics/updates/bes-expedition-2019-saba-st-eustasius>
- bron 18 Screenshot van: <https://www.knmi.nl/nederland-nu/seismologie/stations/live-seismogrammen>
- bron 19 vrij naar: <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/09/26/amerikaans-reisverbod-voor-raul-castro-wegens-steun-aan-maduro-a3974794>
- bron 20 vrij naar: http://hdr.undp.org/sites/all/themes/hdr_theme/country-notes/CUB.pdf